

With Humble Pranams
To
Sri U.Ve. Mukkur Lakshmi Narasimhachariyar Swamy

Taittirīya-Saṃhitā

Edited by Vijayaraghavan Bhashyam

Book 1, Chapter 3

कृष्ण यजुर्वेदीया तैत्तिरीय संहिता, प्रथमं काण्डम्, तृतीयः प्रपाठकः

अग्निष्टोमे पशुः

हरिः ॐ

[[1-3-1-1]]

देवस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सवे॑ ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्यां॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मा द॒दे ऽभ्रि॑रसि॒ नारि॑रसि॒

प॒रिलि॑खित॒ः रक्षः॑ प॒रिलि॑खिता॒ अरा॑तय इ॒दम॑ह॒ः रक्ष॑सो ग्री॒वा अपि॑ कृन्तामि॒

यो ऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं च॒ वयं॑ द्विष्म इ॒दम॑स्य ग्री॒वा अपि॑ कृन्तामि

दिवे॑ त्वाऽन्तरि॑क्षाय॒ त्वा पृथ् इ॒व्यै त्वा॑

शुन्ध॑तां लो॒कः पितृ॑षद॒नः ।

यवो॑ ऽसि॒ यवया॑स्मद्वेषः॑ ॥

[[1-3-1-2]]

यवया॑रा॒तीः

पितृ॑णा॒ः सद॑नम॒सि

उद्वि॑व॒ः स्तभा॑नाऽन्तरि॑क्षं पृण पृथि॒वीं दृ॑ह

द्युता॑नस्त्वा॒ मारु॑तो मि॒नोतु॑ मि॒त्रावरु॑णयोर्ध्रु॒वेण॑ धर्म॑णा

ब्रह्म॑वनिं॒ त्वा क्षत्र॑वनिं॒ सुप्र॑जा॒वनिं॒ राय॑स्पोष॒वनिं॒ पर्यू॑हामि॒

ब्रह्म॑ दृ॒ह क्षत्रं॑ दृ॒ह प्र॒जां दृ॒ह रा॒यस्पोषं॑ दृ॒ह

घृते॑न॒ द्यावा॑पृथि॒वी आ पृ॑णोथाम्

इन्द्र॑स्य॒ सदो॑ ऽसि॒ विश्व॑ज॒नस्य॑ छा॒या

परि॑ त्वा गि॒र्वणो॑ गिरं इ॒मा भ॑वन्तु वि॒श्वतो॑ वृ॒द्धायु॑मनु॒ वृद्ध॑यो॒ जुष्टा॑ भवन्तु जुष्ट॒यः ।

इन्द्र॑स्य॒ स्यूर॑सीन्द्र॒स्य ध्रु॒वम॑सि ।

ऐन्द्र॑म॒सि ।

इन्द्रा॑य॒ त्वा ॥

[[1-3-2-1]]

रक्षो॑ह॒णो वल॑ग॒हनो॑ वैष्ण॒वान् ख॑नामि॒ ।

इ॒द॒म॒हं॒ तं॒ व॒ल॒ग॒मु॒द्व॒पामि॒ यं॒ नः॒ स॒मा॒नो॒ य॒म॒स॒मा॒नो॒ नि॒च॒खान् ।

इ॒द॒मे॒न॒म॒ध॒रं॒ क॒रो॒मि॒ यो॒ नः॒ स॒मा॒नो॒ यो॒ ऽस॒मा॒नो॒ ऽरा॒ती॒यति॑

गा॒य॒त्रेण॒ छ॒न्द॒सा॒ ऽव॒बा॒ढो॒ व॒ल॒गः॑

कि॒म॒त्रं॒ भ॒द्रं॒ त॒न्नौ॑ स॒ह

वि॒रा॒ड॒सि॑ स॒प॒त्न॒हा॒ स॒म्रा॒ड॒सि॑ भ्रा॒तृ॒व्य॒हा॒ स्व॒रा॒ड॒स्य॒भि॒मा॒ति॒हा॒ वि॒श्व॒रा॒ड॒सि॑ वि॒श्व॒ा॒सां॑ ना॒ष्ट्रा॒णां॑ ह॒न्ता ॥
[[1-3-2-2]]

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नः॒ प्रो॒क्षा॒मि॒ वै॒ष्ण॒वान्

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॒ ऽव॑ न॒यामि॑ वै॒ष्ण॒वान्

य॒वो॑ ऽसि॒ य॒व॒या॒स्म॒द्वेषो॑ य॒व॒या॒रा॒तीः ।

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॒ ऽव॑ स्तृ॒णामि॑ वै॒ष्ण॒वान्

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॒ ऽभि॑ जु॒हो॒मि॒ वै॒ष्ण॒वान्

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒ना॒वु॒प॑ द॒धामि॑ वै॒ष्ण॒वी

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॑ प॒र्य॑हा॒मि॒ वै॒ष्ण॒वी

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॑ परि॒ स्तृ॒णामि॑ वै॒ष्ण॒वी

र॒क्षो॒ह॒णो॑ व॒ल॒ग॒ह॒नो॑ वै॒ष्ण॒वी

बृ॒ह॒न्ना॒सि॑ बृ॒ह॒द्वा॒वा॒ बृ॒ह॒ती॒मि॒न्द्रा॒य॒ वा॒चं॑ व॒द ॥

[[1-3-3-1]]

वि॒भूर॑सि॒ प्र॒वा॒ह॒णः॑ ।

व॒ह्नि॑रसि॒ ह॒व्य॒वा॒ह॒नः॑

श्व॒ा॒त्रो॑ ऽसि॒ प्र॒चे॒ताः॑

तु॒थो॑ ऽसि॒ वि॒श्व॒वे॒दाः॑ ।

उ॒शि॒ग॑सि॒ क॒विः॑ ।

अ॒ङ्घ्रि॑रि॒रसि॒ ब॒म्भारिः॑ ।

अ॒व॒स्यु॑र॒सि॒ दु॒व॒स्वान् ।

शु॒न्ध्य॑र॒सि॒ मा॒र्जा॒ली॒यः॑

स॒म्रा॒ड॒सि॑ कृ॒शानुः॑

परि॒षद्यो॑ ऽसि॒ प॒व॒मानः॑

प्र॒त॒क्का॑सि॒ न॒भ॒स्वान्

असंमृष्टो ऽसि हव्यसूदः ।

ऋतधामाऽसि सुवर्ज्योतिः ।

ब्रह्मज्योतिरसि सुवर्धाम् ।

अजो ऽस्येकपाद्

अहिरसि बुध्नियः ।

रौद्रेणानीकेन

[[1-3-3-2]]

पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा हिंसीः ॥

[[1-3-4-1]]

त्वँ सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्यो ऽन्यकृतेभ्य उरु यन्तासि वरूथँ स्वाहा

जुषाणो अमुराज्यस्य वेतु स्वाहा ।

अयं नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् । अयँ शत्रूञ्जयतु जर्हृषाणो ऽयं वाजं जयतु वाजंसातौ ॥

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नः कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर ॥

सोमो जिगाति गातुवित् ॥

[[1-3-4-2]]

देवानामेति निष्कृतमृतस्य योनिमासदम्

अदित्याः सदो ऽसि ।

अदित्याः सद आसीद् ।

एष वो देव सवितः सोमस्तँ रक्षध्वं मा वो दभदेतत् ।

त्वँ सोम देवो देवानुपागा इदमहं मनुष्यो मनुष्यान्त्सह प्रजया सह रायस्पोषेण

नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः ।

इदमहं निर्वरुणस्य पाशात् सुवरभि ॥

[[1-3-4-3]]

वि ख्येष वैश्वानरं ज्योतिः ।

अग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि

या मम तनूस्त्वय्यभूदियँ सा मयि या तव तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि

यथायथं नो व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि ॥

[[1-3-5-1]]

अत्यन्यानगां नान्यानुपागाम्

अर्वाक् त्वा परैरविदं परोऽवरैः

तं त्वा जुषे वैष्णवं देवयज्यायै

देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तु।

ओषधे त्रायस्वैनं।

स्वधिते मैनं हिंसीः।

दिवमग्रेण मा लेखीरन्तरिक्षं मध्येन मा हिंसीः पृथिव्या सं भव

वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम

यं

[[1-3-5-2]]

त्वाऽयं स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनाय महते सौभगायाच्छिन्नोरायः सुवीरः ॥

[[1-3-6-1]]

पृथिव्यै त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा

शुन्धतां लोकः पितृषदनः।

यवो ऽसि यवयास्मद्वेषो यवयारातीः

पितृणां सदनमसि

स्वावेशो ऽस्यग्रेणा नैतृणां वनस्पतिरधि त्वा स्थास्यति तस्य वित्तात्।

देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तु

सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः।

उदिवं स्तभानान्तरिक्षं पृण पृथिवीमुपरिण दृह

ते ते धामान्युश्मसि ॥

[[1-3-6-2]]

गमध्ये गावो यत्र भूरिश्रृङ्गा अयासः। अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमव भाति भूरैः ॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम् ॥

ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यूहामि

ब्रह्म दृह क्षत्रं दृह प्रजां दृह रायस्पोषं

[[1-3-6-3]]

दृह

परिवीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययन्तां परीमं रायस्पोषो यजमानं मनुष्याः।

अन्तरिक्षस्य त्वा सानावव गूहामि ॥

[[1-3-7-1]]

इषे त्वा।

उपवीरसि।

उपो देवान् दैवीर्विशः प्रागुर्वहीरुशिजः।

बृहस्पते धारया वसूनि

हव्या ते स्वदन्ताम्

देवं त्वष्टर्वसुं रणव

रेवती रमध्वम्

अग्नेर्जनित्रमसि

वृषणौ स्थः।

उर्वश्यस्यायुरसि पुरुरवाः।

घृतेनाक्ते वृषणं दधाथाम्।

गायत्रं छन्दो ऽनु प्र जायस्व त्रैष्टुभं जागतं छन्दो ऽनु प्र जायस्व

भवतम्॥

[[1-3-7-2]]

नः समनसौ समोकसावरेपसौ

मा यज्ञं हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः। स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते जुहोमि मा देवानां मिथुया कर्भागधेयम्॥

[[1-3-8-1]]

आ ददे।

ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेनाऽऽरभे

धर्षा मानुषान्

अञ्चस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षामि।

अपां पेरुरसि

स्वात्तं चित् सदैव हव्यमापो देवीः स्वदतैनम्।

सं ते प्राणो वायुना गच्छतां सं यजत्रैरङ्गानि सं यज्ञपतिराशिषा

घृतेनाक्तौ पशुं त्रायेथाम्।

रेवतीर्यज्ञपतिं प्रियधाऽऽ विशत।

उरो अन्तरिक्ष सजूदेवेन॥

[[1-3-8-2]]

वातेनास्य हविषस्मना यज समस्य तनुवा भव वर्षीयो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः

पृथिव्याः संपृचः पाहि

नमस्त आतान।

अनर्वा प्रेहि घृतस्य कुल्यामनु सह प्रजया सह रायस्पोषेण।

आपो देवीः शुद्धायुवः शुद्धा यूयं देवाः ऊङ्क् शुद्धा वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयास्म ॥

[[1-3-9-1]]

वाक्त आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ प्यायतां श्रोत्रं त आ प्यायताम्

या ते प्राणाञ्छुग्जगाम या चक्षुर्या श्रोत्रं यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आ प्यायतां तत्त एतेन शुन्यताम्।

नाभिस्त आ प्यायतां पायुस्त आ प्यायताम्।

शुद्धाश्चरित्राः

शमद्भ्यः ॥

[[1-3-9-2]]

शमोषधीभ्यः शं पृथिव्यै शमहोभ्याम्

ओषधे त्रायस्वैनम्।

स्वधिते मैनः हिंसीः।

रक्षसां भागो ऽसि।

इदमहं रक्षो ऽधमं तमो नयामि

यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमेनमधमं तमो नयामि।

इषे त्वा

घृतेन द्यावापृथिवी प्रोण्वीथाम्

अच्छिन्नो रायः सुवीरः।

उर्वन्तरिक्षमन्विहि

वायो वीहि

[[1-3-9-3]]

स्तोकानाम्।

स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम् ॥

[[1-3-10-1]]

सं ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणः।

जुष्टं देवेभ्यो हव्यं घृतवत् स्वाहा।

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गेअङ्गे नि दैध्यदैन्द्रो ऽपानो अङ्गेअङ्गे वि बोभुवत्।

देव त्वष्टर्भूरि ते सःसमेतु विषुरूपा यत्सलक्ष्माणो भवथ। देवत्रा यन्तमवसे सखायो ऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥
श्रीरसि।

अग्निस्त्वा श्रीणातु।

आपः समरिणन्

वातस्य ॥

[[1-3-10-2]]

त्वा ध्रज्यै पूष्णो रःह्या अपामोषधीनाः रोहिष्यै

घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबत।

अन्तरिक्षस्य हविरसि

स्वाहा त्वाऽन्तरिक्षाय

दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दिशः

स्वाहा दिग्भ्यः।

नमो दिग्भ्यः

[[1-3-11-1]]

समुद्रं गच्छ स्वाहाऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा देवः सवितारं गच्छ स्वाहाऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा

सोमं गच्छ स्वाहा यज्ञं गच्छ स्वाहा छन्दांसि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा नमो दिव्यं गच्छ स्वाहाऽग्निं

वैश्वानरं गच्छ स्वाहा।

अद्ध्यस्त्वौषधीभ्यः।

मनो मे हार्दि यच्छ

तनू त्वचं पुत्रं नप्तारमशीय

शुगसि

[[1-3-11-2]]

तमभि शौच यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः।

धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण नो मुञ्च यदापो अग्नि्या वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ॥

[[1-3-12-1]]

हविष्मतीरिमा आपो हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्माः आ विवासति हविष्माः अस्तु सूर्यः ॥

अग्नेर्वो ऽपन्नगृहस्य सदासि सादयामि सुम्नाय सुम्निमीः सुम्ने मा धत्त।

इन्द्राग्नियोर्भागधेयीः स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयी स्थ विश्वेषां देवानां भागधेयीः स्थ

यज्ञे जागृत ॥

[[1-3-13-1]]

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा ।

ऊर्ध्वमिममध्वरं कृधि दिवि देवेषु होत्रा यच्छ

सोमं राजन्नेह्यवं रोह

मा भेर्मा सं विक्थाः ।

मा त्वा हिंसिषम्

प्रजास्त्वमुपावरोह प्रजास्त्वामुपावरोहन्तु

शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः । शृणोतं ग्रावाणो विदुषो नु ॥

[[1-3-13-2]]

यज्ञं शृणोतुं देवः सविता हवं मे ॥

देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमस्तं देवेभ्यो देवत्रा धत्त शुक्रं शुक्रपेभ्यो येषां भागः स्थ

स्वाहा

कार्षीरस्यपापां मृध्रम् ।

समुद्रस्य वोक्षित्या उन्नये

यमग्ने पृत्सु मर्त्यमावो वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ॥

[[1-3-14-1]]

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे । त्वं वातैररुणैर्यासि शंगयस्त्वम्पूषा विधतः पासि नु

त्मना ॥

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः । अग्निं पुरा तनयितोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् ॥

अग्निर्होता नि षसादा यजीयानुपस्थे मातुः सुरभावु लोके । युवा कविः पुरुनिष्ठः ॥

[[1-3-14-2]]

ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्यं इद्धः ॥

साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् । स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहृतिं नो अद्य ॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् । सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना

भात्यन्तः ॥

त्वे वसूनि पुर्वणीक ॥

[[1-3-14-3]]

होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः । क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन्त्सं सौभंगानि दधिरे पावके ॥

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे ॥

अश्याम तं काममग्ने तवो ऽत्यश्याम रयिः रयिवः सुवीरम्। अश्याम वाजमभि वाजयन्तो ऽश्याम द्युम्नमजराजरं
ते ॥

श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने द्युमन्तमा भर ॥

[[1-3-14-4]]

वसो पुरुस्पृहः रयिम् ॥

स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्विर्यविष्ठः। यः पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् ॥
आयुष्टे विश्वतो दधदयमग्निर्वरेण्यः। पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मः सुवामि ते ॥

आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि ॥

[[1-3-14-5]]

रक्षतादिमम् ॥

तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे। अग्ने जनामि सुष्टुतिम् ॥

दिवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्निस्मद्वितीयं परि जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥

शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद्वि रोचसे। त्वं घृतेभिराहुतः ॥

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः। अग्निर्मृतौ अभवद्वयोभिः ॥

[[1-3-14-6]]

यदेनं द्यौरजनयत् सुरेताः ॥

आ यदिषे नृपतिं तेज आनङ्गुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके। अग्निः शर्धमनवद्यं युवानः स्वाधियं जनयत् सूदयच्च ॥

स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः। अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः ॥

अग्ने सहन्तमा भर द्युम्नस्य प्रासहा रयिम्। विश्वा यः ॥

[[1-3-14-7]]

चर्षणीरभ्यासा वाजेषु सासहत् ॥

तमग्ने पृतनासहः रयिः सहस्व आ भर। त्वः हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः ॥

उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे। स्तोमैर्विधेमाग्रये ॥

वद्मा हि सूनो अस्यद्वासद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मानम्। स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजैव जेरवृके क्षैष्यन्तः ॥

अम्न आयूषि ॥

[[1-3-14-8]]

पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥

अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत् पोषः रयिं मयि ॥

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिहया। आ देवान्व वक्षि यक्षि च ॥

स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवाः इहा वह। उप यज्ञः हविश्च नः ॥

अग्निः शुचिर्व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः

[[1-3-14-9]]

कविः। शुचीं रोचत आहुतः ॥

उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते। तव ज्योतीर्ष्यर्चयः ॥